

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Роман КРОХМАЛЬНИЙ

Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка

УДК 004.9:81'42:82(477)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2025.77.14012>

КОГЕРЕНТНІСТЬ ФІЛОЛОГІЧНОГО ТА МЕРЕЖЕВОГО ПРОСТОРІВ В УМОВАХ ВПЛИВУ ІНСТРУМЕНТІВ ІІІ

Резюме: Автор статті поставив собі за мету поглянути на вплив процесів цифровізації на гуманітаристику, на мистецтво, на науку про Слово та, зокрема, на мову, літературу, літературознавство, лінгвістику, явища літературного процесу, особливості процесу сучасної наукової комунікації. В основі тексту – спостереження над науковим дискурсом, філологічними явищами, які зазнають технологічного впливу в умовах розгортання інформаційного суспільства з його динамікою та мережевою логікою.

Два аспекти поняття «цифрова українська філологія»: оцифрування т. зв. «аналогового» контенту, створення е-бібліотек формують, на думку автора, технологічну компетентність як ознаку цифрової культури сучасних українських філологів та активне поширення в інформаційному просторі здобутків сучасної наукової думки про Слово. Обидва аспекти взаємопов'язані і взаємодоповнюють один одного. У статті є розгляд версії, яка постала внаслідок комунікації з інструментом ІІІ, де інтелектуальний помічник вказав на цілий перелік різних функціональних впливів цифрових інструментів на літературознавчі, лінгвістичні явища, структуру можливостей і алгоритми доступу. Окремо – погляд на вектор **устремління** інтелектуального спостереження, який став своєрідним вказівником на майбутнє крізь призму віртуально створеної проекції з зазначенням особливостей домінування технологій над контентом і розгляд питання когерентності педагогічного філологічного дискурсу та інструментарію ІІІ, які мають велику цікаву практику, технологічні та соціокультурні виклики. Такі підходи дають змогу системно забезпечувати стійкі засоби охорони національного інформаційного простору від маніпулятивних конструкцій.

У висновку автор дійшов до думки про поступову адаптацію наукової спільноти до нових реалій, про активне функціонування нового мережевого способу наукової комунікації, швидкість, якість і глибина якого вказує на новий етап розвитку наукових гуманітарних досліджень, новий тип когерентності філологічного й мережевого просторів у поєднанні з ІІІ.

Ключові слова: цифрова українська філологія, наукова комунікація, мережеве мислення, когерентність образу, методологія гуманітаристики, цифровізація науки та освіти, цифрове літературознавство, цифрова лінгвістика.

COHERENCE OF PHILOLOGICAL AND NETWORK SPACES UNDER THE INFLUENCE OF AI TOOLS

Abstract: The author of the article set out to examine the impact of digitalization processes on the humanities, on art, on the science of the Word, and, in particular, on language, literature, literary studies, linguistics, the phenomena of the literary process, and the peculiarities of modern scientific communication. The text is based on observations of scientific discourse and philological phenomena that undergo technological influence in the context of the unfolding information society with its dynamics and network logic.

Two aspects of the concept of “digital Ukrainian philology” are highlighted: the digitization of so-called “analog” content and the creation of e-libraries, which, in the author’s opinion, shape technological competence as a feature of the digital culture of contemporary Ukrainian philologists, as well as the active dissemination in the information space of the achievements of modern scholarly thought about the Word. Both aspects are interrelated and mutually complementary. The article also considers a version that emerged as a result of communication with an AI tool, where the intellectual assistant pointed out an entire list of various functional influences of digital tools on literary and linguistic phenomena, the structure of opportunities, and algorithms of access.

Separately, attention is given to the vector of intellectual observation, which has become a kind of indicator of the future through the prism of a virtually created projection, with reference to the peculiarities of the dominance of technologies over content. The issue of coherence between pedagogical philological discourse and AI tools is also discussed, as they offer valuable practice, technological, and socio-cultural challenges. Such approaches make it possible to systematically ensure sustainable means of protecting the national information space from manipulative constructions.

In conclusion, the author comes to the view of the gradual adaptation of the scholarly community to new realities, to the active functioning of a new network-based mode of scientific communication, whose speed, quality, and depth indicate a new stage in the development of humanities research, a new type of coherence between philological and network spaces in combination with AI.

Keywords: digital Ukrainian philology, scientific communication, networked thinking, image coherence, methodology of the humanities, digitalization of science and education, digital literary studies, digital linguistics.

Проблема, яку ставимо в центр цієї розвідки має в сучасному науковому методологічному дискурсі багатоваріантні підходи. Учені розглядають цілу низку до- тичних до (як правило!) освітньо-наукової проблеми методологічних питань: ана- ліз впливу цифрових методів наукового дослідження, навчання і видозміна тради- ційних¹, формують візію поняття «цифровізація» у широкому та вузькому зна- ченні², проте цікавим є те, що цифровізація як глобальний методологічний виклик

¹ В. А. Чубенко, Л. П. Боть, Г. В. Лиходєєва, *Еволюція методів навчання в контексті цифрової трансформації освіти*, «Педагогічна Академія: наукові записки», 2024, № 9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13224247>.

² М. Хаустова запропонувала своє розуміння проблеми: «...У період сьогодення термін «цифро- візація» використовується у вузькому та широкому значеннях. Під цифровізацією у вузькому сен- сі розуміється перетворення інформації в цифрову форму, яке у більшості випадків призводить

проявляється у ще більш широкому (справді глобальному) і водночас багатьох «вузких» (похідних), конкретно-предметних вимірах у кожній фаховій ділянці, які періодично зазнають значних динамічних трансформацій.

Цілком закономірне запитання: як і наскільки впливають процеси цифровізації на гуманітаристику, на мистецтво, на науку про Слово та, зокрема, на мову, літературу, літературознавство, лінгвістику, явища літературного процесу, процесу наукової комунікації? Останнім часом у науковому дискурсі є низка дослідників, які фокусують свої пошуки саме в цьому напрямі¹. Наскільки змінюється літературний образ у цифровому середовищі? Адже, за твердженням учених, цифровізація передбачає не лише зміну технологій², вона глибоко проникає у різні сфери життєдіяльності людини й суспільства, вносить зміни у світогляд, культуру, спосіб взаємодії, управління взаємодією тощо. Проблема й питання, які її означають, масштабна й динамічна, безперечно, у жанрі наукової статті ми можемо окреслити лише окремі явища, спробувати осмислити їхню природу і, якщо вдасться, встановити закономірні властивості. Можливо, саме залучення «цифрових помічників» дасть змогу для «поглибленого наукового вивчення»³ у різних царинах гуманітарного всесвіту, який навіть на рівні досягнення найбільших велетів часто має певні фрагментарні ознаки, які, мов проміння смолоскипа, виривають постаті з часового простору. Згадуємо добрим словом світлої пам'яті професора Івана Денисюка і його заквітчані наукові метафори, які давали змогу вченому трансформувати традиційну академічну поважну бесіду й створити особливий фантастичний її вимір («набір хромосом» жанрового генотипу не стає перешкодою авторському

до зниження витрат і появи нових можливостей тощо. Велика кількість конкретних перетворень інформації в цифрову форму призводить до суттєвих позитивних наслідків, які обумовлюють застосування терміну «цифровізація» у широкому сенсі»; «Цифровізацію у широкому сенсі можливо розглядати як тренд ефективного світового розвитку тільки в тому випадку, якщо цифрова трансформація відповідає наступним вимогам: вона охоплює виробництво, бізнес, науку, соціальну сферу та звичайне життя громадян; супроводжується тільки ефективним використанням її результатів; її результати доступні користувачам перетвореної інформації; її результатами користуються не тільки фахівці, але й пересічні громадяни, а користувачі цифрової інформації мають навички роботи з нею» Див.: М. Г. Хаустова, *Поняття цифровізації: національні та міжнародні підходи*, «Право та інновації», 2022, № 2 (38), с. 9. <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/2cf09751-22a8-4b1e-b4ad-05ac036d49f3/content>.

¹ Наприклад, Н. М. Бандрівська, І. В. Холод, Н. С. Осіпенко, *Модернізація філологічної освіти та науки в Україні в контексті діджиталізації*, «Академічні Візії», вип. 17 (30, Березень 2023). <https://doi.org/10.5281/zenodo.7759245>.

² По суті, «цифровізація не обмежується виключним використанням технологій; вона характеризується зміною культури, інтегрованої в усі сфери роботи, та трансформацією в управлінні різними командами» Див.: М. Г. Хаустова, *Поняття цифровізації: національні та міжнародні підходи*, «Право та інновації», 2022, № 2 (38), с. 14. <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/2cf09751-22a8-4b1e-b4ad-05ac036d49f3/content>.

³ Див.: В. М. Івашків, *Художня, літературознавча і фольклористична парадигма ранньої творчості Пантелеймона Куліша*: [монографія], Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009, с. 7–8.

новаторству»¹). Цей метафоричний науковий світ формував окремих цікавий спосіб наукової комунікації з елементами творчо-художньої уяви, опертої на конкретні реалії та абстрактні явища суспільного інтелектуального континууму.

Прогресивним видається утворення та функціональне вдосконалення поняття «цифрова культура», яке вносить зміни у світоглядні методологічні основи гуманітаристики². На нашу думку, поєднання реального та віртуального світів виводить особистість на межу цих світів, змушує потрапити у своєрідну «лімінальну зону»³, яка виходить із природи художньої комунікації, сприяє якісному образотворенню і образочитанню. Сучасне суспільство, справді, перебуває одночасно щонайменше у двох перехрещених вимірах – реальному та віртуальному. Свідченням цього є численні наукові заходи комунікації онлайн-, змішаного формату⁴, які

¹ І. Денисюк, *«Не спитавши броду» як роман виховання*, [у:] Денисюк І., *Літературознавчі та фольклористичні праці*: у 3 томах, 4 книгах, т. 2: Франкознавчі дослідження, Львів 2005, с. 178.

² «З одного боку, розвиток цифрових технологій оцінюється як прогресивний крок до відкритого глобального суспільства, що спирається на спільність цілей та цінностей. З іншого боку, нині існує критика процесів цифровізації, що ведуть до втрати людиною свободи, маніпуляцій її свідомістю, кризи ідентичності та гуманізму. Цифровізація насамперед передбачає трансформацію значущої інформації в цифрову форму для забезпечення її ефективного використання в різних галузях людської діяльності та формування нових комунікативних та пізнавальних можливостей. Глобальна цифровізація формує новий тип культури сучасного суспільства – цифрова культура, що потребує модернізації та розвитку системи професійної освіти у напрямку готовності адекватного використання можливостей технологічних новацій та формування актуальних професійно значущих якостей. Цифровізацію, на наш погляд, доцільно трактувати як тренд ефективного світового розвитку лише в тому випадку, якщо вона супроводжується лише ефективним використанням її результатів. Найважливіше завдання сучасної науки – визначити позитивні сторони цього явища, які не такі очевидні, як видається на перший погляд». Див.: М. Дем'янчук, І. Боднарук, *Цифровізація освіти як вектор підготовки фахівців XXI століття*, с. 75. DOI: <https://doi.org/10.15804/ve.2022.04.09> www.czasopisma.marszalek.com.pl/10-15804/v.

³ Докладніше див.: Р. Крохмальний, *Езотеричність метаморфози і лімінальна зона у романтичному тексті*, [у:] «З його духа печаттю...» (Збірник наукових праць на пошану професора Івана Денисюка): у 2-х т., Т. II, Львів, 2001, с. 51–58.

⁴ Звернімо увагу на загальну інформацію, адресовану до майбутніх слухачів – здобувачів освіти різних рівнів, із якої справді чітко видно траєкторію освітнього простору, заломлену у віртуальному курсі, але й реалізовану для визнання в курсі реального навчання («Програма розрахована на студентів українських університетів — бакалаврів і магістрів, які цікавляться прикладними аспектами лінгвістики та сучасними проблемами літературознавства. Аспіранти можуть бути вільними слухачами, але не можуть подаватися на стипендію. Ви можете обрати 1-2 курси. Щоб подати заявку на участь, необхідно заповнити аплікаційну форму, долучивши мотиваційний лист та документ, що підтверджує Ваш статус студента: студентський квиток або в разі його відсутності (якщо ви ВПО із зони бойових дій) довідку з деканату. Кожний курс оцінюється в кредитах ECTS. Після успішного завершення курсу Ви отримаєте сертифікат одного з провідних вишів України або Єнського університету, що може бути підставою для перезарахування дисципліни у Вашому університеті. Перерву в навчанні чи канікули не передбачено. Ви можете відмовитися від одного з двох обраних курсів протягом перших двох тижнів навчання»). Цит. за: *Онлайнні курси з цифрової філології. Весняний семестр 2025*. <https://www.ukr.uni-jena.de/uk/550/onlaynovi-kursi-z-cifrovoi-filologii-vesna-2025> чи події, ініційовані співпрацею різних ЗВО, як от: *Воркшоп «Курси з цифрової української філології 2022–2024: виклики, результати, перспективи» як проект програми „Ukraine digital: Ensuring academic success in times of crisis”, фінансованої DAAD*. <https://philology.ucu.edu.ua/vorkshop-kursy-z-tsyfrovoi-ukrains-koi-filolohii-2022-2024-vyklyky-rezul-taty-perspektyvy-2/>

стали завдяки постковідному цифровому досвіду вседоступними й певною мірою комфортними та гнучкими в різних потребах.

Синхронно із розвитком технологій у нашому суспільстві виникла і функціонує ціла низка явищ і параметрів, які цілком відповідають поняттю «цифрова українська філологія». Окреслимо два аспекти цього поняття.

Перший аспект – збереження традиції, яке полягає в оцифруванні аналогового контенту і створенні е-бібліотек (стало предметом аналізу у працях українських учених – Н. Заболотна, Г. Ковальчук, К. Лобузін, Л. Приходько, В. Спрінсян, М. Шевченко, М. Коленко, О. Анісімова, Ю. Ребренок та ін.), яке значно (якщо не зовсім) змінило не тільки цілком очевидний показник – швидкість опрацювання, але й змінило принципи використання та швидкість поширення й активного функціонування наукових матеріалів галузі. Саме цей аспект впливає на технологічну компетентність як ознаку цифрової культури українських філологів, але він же, оскільки залежить від науково-технічного прогресу, тому має власну динаміку завоювання, поширення і не завжди однозначного «прийняття» у науковому середовищі гуманітаріїв. М. Шевченко звертає увагу на критерії відбору документів для оцифрування історико-культурної спадщини України¹, перераховує відповідні категорії видань, які потребують відповідного опрацювання й уведення у цифровий простір. М. Коленко окреслює правові проблеми й особливості явища оцифрування як дієвого інструменту збереження та захисту книжкових пам'яток². Таким чином, традиційна аналогова інформація набуває статусу цифрової в сучасному інформаційному просторі.

У часі 200-річного ювілею Тараса Шевченка академік Микола Жулинський виступив перед науковою спільнотою України про здобутки Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, де серед інших важливих чинів відзначив те, що

¹ «Одним із найважливіших завдань бібліотек в умовах інформатизації суспільства є збереження історико-культурного надбання народу та поширення культурних цінностей у суспільстві. У національному сегменті мережі Інтернет наявні цифрові колекції, але реалізація бібліотеками проєктів такого типу є несистемною, локальною та фрагментарною, здійснюється в недостатніх обсягах, характеризується відсутністю координаційної роботи між бібліотеками. В організації цифрового фонду культурного надбання та історичної спадщини України загальнонаціонального рівня першочергового значення набуває проблема визначення чітких критеріїв відбору різних видів документів для оцифрування» Див.: М. О. Шевченко, *Критерії відбору документів для оцифрування історико-культурної спадщини України*, «Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації», 2019, вип. 54, с. 79. http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2019_54_9.

1. ² Учений стверджує, що «створення та використання цифрових копій книжкових пам'яток має як юридичні, так і організаційні обмеження, має здійснюватися з дотриманням вимог та нормативів, закріплених у чинному законодавстві. В ході дослідження проаналізовані закони України, постанови Кабінету Міністрів України та накази Міністерства культури та інформаційної політики України. Встановлено, що наявна нормативно-правова база закладає правове підґрунтя для оцифрування книжкових пам'яток, втім, потребує доопрацювання з огляду на доцільність залучення новітніх цифрових технологій до роботи з рідкісними виданнями». Див.: М. Колеко, *Нормативно-правові основи оцифрування книжкових пам'яток України*, «Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук», 2023, № 12, с. 49. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.12.2023.293570>.

«оцифровано і внесено в електронну базу всі рукописи Шевченка, весь його живопис»¹. Розуміння важливої ролі цифрового контенту (його доступності та динамічної активності задля створення нового виміру гуманітарного простору і його когерентності з широкою спільнотою) саме творить нову за якістю соціокультурну комунікацію.

Другий аспект цифрового виміру філологічної науки – поширення в інформаційному просторі здобутків сучасної наукової думки про Слово. Більшість досліджень, які так чи інакше можемо виокремити як ті, що вийшли з цифрового виміру сучасної інформації, пов'язані з активним впливом Слова. Іде мова насамперед про педагогічні, навчальні застосування цифрового філологічного контенту.

Активним в освітньому дискурсі є термін «smart-технології»², який сучасні дослідники означають як перехід до нової форми навчання, до прикладу, «в природному мовному середовищі»³. Л. Овсієнко зазначає цілу когорту українських учених, які працюють над «темою використання smart-технологій для фахової підготовки філологів-україністів (А. Кушнір, К. Юзефович, Ю. Кекало, Т. Макарова, Л. Скрипник)»⁴, що як методологічний інструмент чинить прямий вплив не лише

¹ М. Г. Жулинський, *Про заходи НАН України з відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка*, «Вісник Національної академії наук України», 2014, № 5, с. 27–30. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2014_5_7.

² Л. М. Овсієнко, *Smart-технології у процесі підготовки сучасного філолога*, «Перспективи та інновації науки», 2023, 15 (33), С. 367–377. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49036/1/L_Ovsienko_PIN_15_IS_FUFKM.pdf.

³ Де мова про таке твердження: «найактуальнішими інноваційними інформаційними технологіями в освіті є smart-технології. Застосування їх в освітньому процесі надає більше можливостей для всіх суб'єктів навчання, а також модернізує заняття, що робить навчальне середовище одночасно комфортним і для студентів, і для викладачів. Використання smart-технологій підвищує ефективність і стимулює інтерес студентів до вивчення матеріалу. Застосування означених технологій у викладанні філологічних дисциплін означає перехід від старої схеми репродуктивного передавання знань до нової творчої форми навчання в природному мовному середовищі, яке формується за допомогою релевантного контенту». Див. докладніше: Л. Овсієнко, *Smart-технології у процесі підготовки сучасного філолога*, [у:] *Перспективи та інновації науки*, 2023, 15 (33), с. 369. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49036/1/L_Ovsienko_PIN_15_IS_FUFKM.pdf.

⁴ Докладніше: Ю. Кекало, Т. Макарова, *Застосування в системі загальної середньої освіти steamtехнологій у процесі вивчення філологічних дисциплін: теоретико-практичний підхід*, «Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка», 2023, вип. 48, с. 117–122; А. С. Кушнір, *Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів філологічних спеціальностей до застосування SMART-технологій у професійній діяльності*, [у:] «Педагогічні науки». Збірник наукових праць, 2018, вип. 1 (85), с. 119–123; А. С. Кушнір, *Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до застосування Smart-технологій у професійній діяльності*: дис. ... д-ра філософії в галузі знань 01 Освіта: [спец.] 015; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2020, 295 с.; Л. Г. Скрипник, *Впровадження новітніх технологій у викладанні дисциплін філологічного циклу*, [у:] *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*, Матеріали XXII Міжнародної науково-практичної конференції (07 липня 2022 року, у м. Любляна (Словенія), с. 417–421; К. А. Юзефович, *Рівень сформованості професійної компетентності майбутніх філологів засобами smart технологій*, [у:] «Актуальні питання освіти і науки», Збірник наукових статей, 2016, С. 481–485). Див. також: Л. Овсієнко, *Smart-технології у процесі підготовки сучасного філолога*, [у:] *Перспективи та інновації науки*, 2023, 15 (33), с. 370. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49036/1/L_Ovsienko_PIN_15_IS_FUFKM.pdf.

на формування філологічних знань, умінь і навичок, але й сприяє розвитку технологічного мережевого мислення.

Так, широко розрекламований і доступний інструмент ШІ – OPEN AI чат GPT – на наше звернення запропонував власну версію, яка передбачає різні функціональні впливи цифрових інструментів на літературознавчі явища, структура можливостей і алгоритми доступу (у науковому вимірі йде мова про нові можливості аналізу текстів, створення інтерактивних текстів, цифрові платформи для колективних літературознавчих досліджень; нові можливості для навчальної комунікації передбачають залучення інтерактивних ресурсів, формування можливостей для гнучкого вивчення літератури та навчального контенту, доступ до цифрових версій бібліотек, залучення широкої аудиторії в соціальних мережах, поширення інформації в цільових мережевих групах і у відкритому доступі для всіх зацікавлених, популяризація літературних явищ онлайн; цифрові інструменти на рівні онлайн-платформ і програмного забезпечення тощо)¹.

Можливості «цифрової модернізації» з позиції того ж інструменту ШІ в царині української лінгвістики мають широченний діапазон, що вказує на більшу розвиненість цієї освітньо-наукової галузі («Цифрові інструменти в українській лінгвістиці відіграють дедалі важливішу роль, особливо в контексті мовознавчих

---

¹ ШІ пропонує таке розуміння проблеми: «Цифрові інструменти суттєво впливають на літературознавство, відкриваючи нові можливості для дослідження, вивчення та викладання літератури. Вони дозволяють аналізувати великі обсяги текстів, створювати інтерактивні навчальні ресурси та поширювати знання про літературу у цифровому середовищі. Цифрові інструменти та їх вплив на літературознавство: Дослідження: Аналіз текстів: Цифрові інструменти, такі як програмне забезпечення для текстового аналізу (наприклад, AntConc), дозволяють дослідникам виявляти закономірності у великих корпусах текстів, аналізувати частоту вживання слів, вивчати мовні стилі та виявляти інші лінгвістичні особливості. Гіпертекст та цифровий наратив: Розвиток гіпертексту та цифрового наративу відкриває нові можливості для створення нелінійних, інтерактивних літературних творів, а також для аналізу цих творів за допомогою цифрових інструментів. Колективні дослідження: Цифрові платформи та інструменти полегшують спільну роботу дослідників з різних країн та установ, дозволяючи їм обмінюватися даними, обговорювати результати та створювати спільні проекти. Навчання: Інтерактивні ресурси: Цифрові інструменти дозволяють створювати інтерактивні презентації, віртуальні екскурсії, відеоуроки, онлайн-тести та інші навчальні ресурси, які роблять вивчення літератури більш захопливим та ефективним. Онлайн-курси та платформи: Платформи для онлайн-навчання, такі як Coursera, edX та інші, дозволяють вивчати літературу у зручний час та в зручному темпі, отримуючи доступ до широкого спектру курсів та матеріалів. Електронні бібліотеки та архіви: Електронні бібліотеки та архіви надають доступ до великої кількості літературних творів, що сприяє швидкому та зручному дослідженню та вивченню. Поширення знань: Блоги, соціальні мережі та подкасти: Літературні критики та дослідники використовують блоги, соціальні мережі та подкасти для поширення своїх знань та думок про літературу, залучаючи широку аудиторію. Цифрові журнали та видання: Цифрові журнали та видання дозволяють публікувати наукові статті та рецензії у відкритому доступі, роблячи їх доступними для всіх зацікавлених. Приклади цифрових інструментів: Програмне забезпечення для текстового аналізу: AntConc, Voyant Tools. Онлайн-платформи для створення презентацій: Google Slides, Prezi. Онлайн-платформи для навчання: Coursera, edX. Електронні бібліотеки та архіви: Project Gutenberg, Internet Archive. Соціальні мережі та блоги: Twitter, Facebook, блоги літературних критиків. Цифрові інструменти стали невід'ємною частиною сучасного літературознавства, сприяючи його розвитку та поширенню знань про літературу» <https://chatgpt.com/g/g-69HnvSsrn-ukrainian-voice>.

досліджень, освіти, збереження та розвитку української мови»¹). Відзначимо ске-
рованість цього інструменту на ряд аспектів, які з такого погляду мають ознаки
векторного впливу на розвиток лінгвістичних явищ (OPEN AI чат GPT вказує на
такі напрями наукової та навчальної комунікації: «міжнародна видимість і популя-
ризація української мови», «автоматизація мовних досліджень», «освіта: нові ме-
тоди викладання»²). Якщо для наукової комунікації надають технічні засоби

---

¹ Інструмент запропонував цілий перелік прикладів: «...основні напрямки використання: 1. Кор-
пусна лінгвістика (Це напрям, що працює з електронними корпусами текстів – великими базами
даних, що містять зібрані та розмічені українські тексти. Приклади: Національний корпус укра-
їнської мови (НКУМ) – дозволяє шукати слова в різних контекстах, аналізувати граматичні фо-
рми, вивчати мовні зміни. Мова.Інфо – проєкт для лексико-граматичного аналізу сучасної укра-
їнської. Це дає змогу: досліджувати лексику, морфологію, синтаксис; простежувати зміни в мові
в часі; вивчати мову в реальних контекстах (газети, література, інтернет).

2. Обробка природної мови (NLP). Це автоматична робота комп'ютера з текстом українською.
Сюди входить: автоматичний переклад; морфологічний аналіз; розпізнавання частин мови; ана-
ліз синтаксису; семантичний аналіз (значення слів у контексті). Приклади інструментів: Lang-uk
– лінгвістичні інструменти для української (морфологічний аналізатор, словники). Stanza від
Stanford NLP – має українську модель аналізу тексту. R2U (Run to Ukrainian) – штучний інтелект,
навчений на українських даних для обробки мови. 3. Лексикографія та електронні словники. Ба-
гато сучасних словників створюються або трансформуються в електронні версії. Наприклад:
Словopedia – інтерактивна база різних словників (тлумачні, фразеологічні, синонімічні тощо).
Linguabook – цифровий підручник української мови для іноземців. 4. Освіта та цифрове мовне
середовище. Використання цифрових інструментів у школах і ВНЗ: граматичні тренажери (напр.
LanguageTool, онлайн-тести з правопису); аналітичні інструменти для стилістики та мовного
аналізу; платформи для викладання української мови як іноземної (e.g., Duolingo, Promova). 5.
Моніторинг мови в медіа та соцмережах. Цифрові платформи аналізують, як змінюється мова в
онлайн-просторі: які нові слова з'являються; як поширюються діалектизми; як російнізми виті-
сняються новими українськими формами. Штучний інтелект і мова. В Україні вже створюються
AI-моделі, які працюють винятково з українською мовою, щоб зберегти її специфіку й уникати
калькування з інших мов». Цит. за: <https://chatgpt.com/g/g-69HnvSsrn-ukrainian-voice>.

² Повна версія запропонованої відповіді містить структуроване пояснення «1. Міжнародна ви-
димість і популяризація української мови. Цифрові платформи (від Duolingo до Google Translate)
почали активніше включати українську мову, і це: робить її доступнішою для іноземців; сприяє
вивченню української як другої/іноземної; підтримує статус української в інформаційному про-
сторі. Результат: українська мова стає більш глобальною, доступною і конкурентоспроможною.
2. Автоматизація мовних досліджень. Цифрові інструменти, зокрема штучний інтелект і ма-
шинне навчання, дозволяють: обробляти великі обсяги текстів за секунди; виявляти закономір-
ності (морфологічні, семантичні, синтаксичні); створювати автоматизовані системи перекладу,
розпізнавання мовлення, аналізу тону й стилю. Це значно розширює можливості дослідника, до-
зволяє ставити нові запитання до мови та швидше знаходити відповіді. 3. Освіта: нові методи
викладання. Цифрові платформи відкривають: інтерактивні вправи з граматики й стилістики;
системи перевірки мови (LanguageTool, Grammarly); ігрові форми навчання, що підвищують мо-
тивацію учнів. Учителі та викладачі отримують нові засоби, щоб навчати цікаво, а не лише «за
книжкою». 4. Збереження та цифрова архівація мовної спадщини. Цифрові технології дозволя-
ють: оцифрувати давні словники, тексти, рукописи; створювати великі корпуси мови (з різних
історичних періодів); зберігати діалекти, фольклор, регіональні мовні особливості. Це особливо
важливо для збереження національної ідентичності, оскільки мова – це не лише комунікація, а
й культурна пам'ять. 5. Розвиток нових напрямів у лінгвістиці. З'являються нові міждисциплі-
нарні галузі, де українська лінгвістика стикається з IT: комп'ютерна лінгвістика; цифрова гума-
нітаристика; лексикографія майбутнього (де словник інтегрований з AI, прикладами, візуаліза-
цією); диджитал-наративи та аналіз мови в соцмережах. Але є і виклики: небезпека калькування

підвищення ефективності пошуку й обробки інформації, опрацювання значних текстових масивів, виконання однотипних завдань у великих обсягах, збереження та цифрова архівація мовної спадщини тощо, то для освітнього простору акцент ставиться головним чином на підвищенні «мотивації учнів/студентів», застосуванні «ігрових форм навчання». Парадоксально, але ШІ протиставляє сучасні методики навчання «за книжкою». При цьому вказівка на «розвиток нових напрямів у лінгвістиці» (а йде мова про «комп'ютерну лінгвістику; цифрову гуманітаристику; лексикографію майбутнього (де словник інтегрований з AI, прикладами, візуалізацією); диджитал-наративи та аналіз мови в соцмережах») поєднана з викладом можливих викликів («небезпека калькування й втрати автентичних форм через автоматичні переклади; недостатнє фінансування українських мовних IT-розробок; брак кадрів, які поєднують знання мови й програмування»¹).

Чи можлива літературознавча футурологія в умовах ШІ? Чи літературознавство приречене на вивчення історії і вектор руху наукового дослідження завжди має бути скерованим у минуле з теперішнього, чи можна зазирнути в майбутнє? Напевно, кожен літературознавчий проєкт, аналіз чи художнього тексту, чи верифікація літературного образу мають елементи омріяного/фантастичного/віртуального світу (виходячи із великого досвіду різних епох, стилів і напрямів). Водночас ми не повинні забувати про роль мистецтва як своєрідного генератора художнього світу з усіма його властивостями².

Одна із перших верифікованих пошукових відповідей про футурологію в літературознавчому дискурсі стосується постаті Станіслава Лема, особливо заходи до 100-річчя від його народження, плід колективного інтелекту зокрема³. Постать С. Лема, його становлення і джерела творення іншого світу⁴ – цілком чітко

й втрати автентичних форм через автоматичні переклади; недостатнє фінансування українських мовних IT-розробок; брак кадрів, які поєднують знання мови й програмування. Тому важливо підтримувати українські ініціативи в галузі цифрової лінгвістики та освіти! Підсумок: Цифрові технології – це вікно можливостей для української лінгвістики. Вони: пришвидшують дослідження; розширюють аудиторію; допомагають зберігати спадщину; творять мову майбутнього». Цит. за: <https://chatgpt.com/g/g-69HnvSsrn-ukrainian-voice>.

¹ Цит. за: <https://chatgpt.com/g/g-69HnvSsrn-ukrainian-voice>.

² Опираючись на думку А. Дахнія про Р. Інгардена: «Інгарден перейшов від суперечки про існування реального світу до мистецтва як генератора ідей образів, сенсів, але намагався рухатися радше від епістемологічних до онтологічних питань, причому онтологічна проблематика перепліталася з літературознавством». Див: *Філософія Романа Інгардена і сучасність*: колективна монографія / за ред. Дмитра Шевчука, Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021, с. 69. <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8501/1/8F.pdf>.

³ *Футурологічний конгрес. Фантастичні світи Станіслава Лема*: колективна монографія / за ред. Дмитра Шевчука та Олександри Вісич, Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2022. 260 с. https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8712/1/Fantastychni%20svity_Stanslava%20Lema_monografia.pdf.

⁴ Іде мова про думки Д. Шевчука: «...протягом усього життя Станіслав Лем здобував знання із різних дисциплін, прагнучи мати цілісний погляд на світ. [...] книжки з етнології, астрофізики, космології, астрономії, філософії» сприяли «високому рівню наукової фантастики»; «У його

означають вектор устремлінь інтелектуального спостереження своєрідним вказівником за майбутнім крізь призму віртуально створеної проєкції. Полемічні думки про стан гуманітаристики, впливи технологій, гаджетів, мереж і Людину в світі ШІ в наш час мають широке поле для роздумів¹. Слушними бачимо зауваги щодо впливу технологій на інтелектуальне формування молоді (яке ж старше покоління не «бурчало» про «не тАкість» попередніх, молодих?), але ж саморозвиток кожного покоління має свої історичні умови, інформаційні джерела й неформальні фактори впливу і нові вектори, суспільні цінності та світоглядні орієнтири.

Педагогічне поле Слова та інструментарій ШІ мають велику функціонально цікаву практику, технологічні й соціокультурні виклики. Дослідники вказують на один із «найбільших викликів для викладача» – це те, що здобувачі освіти широко використовують у навчанні інструменти ШІ². Швидке виконання навчальних завдань, «багатоформатне» навчання,³ створення індивідуальних освітніх траєкторій⁴ в царині особливо гуманітаристики дає змогу здобувачеві освіти ледь не миттєво досягати цілком прийнятної для середньостатистичної оцінки результату

фантастиці, мабуть, більше реального, аніж фантастичного, в тому сенсі, що за допомогою «подорожей» до уявних світів ми краще розуміємо наш власний світ. Сам Станіслав Лем не раз підкреслював, що вважає себе реалістичним письменником. Зауважував, що займається реальними речами й ніколи не цікавився властивостями світу, яких той не має». Див.: *Футурологічний конгрес. Фантастичні світи Станіслава Лема: колективна монографія* / за ред. Дмитра Шевчука та Олександри Вісич, Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2022, с. 13–15

¹ Наукові дослідження і публіцистичні виступи мають багато спільного – тривога за теперішнє і майбутнє Людини. «Останнім часом ми спостерігаємо тривожні процеси – стрімке зниження рівня когнітивних здібностей людей, зокрема таких, як розуміння, пізнання, навчання, усвідомлення, сприйняття та здатність обробляти зовнішню інформацію» і «...ми стаємо свідками бурхливого наступу попультуризму в політиці, примітивної поп-культури у сфері мистецтва, різкого падіння рівня освіти аж до повного її зникання, та й просто зниження фізичної здатності людей сприймати інформацію чи самостійно мислити. Ми починаємо думати, наче риби в акваріумі, втрачаючи можливість зосереджуватися на довгих чи складних текстах. Повідомлення зводяться до формату коротких Twitter-дописів. Ми вже не можемо додивитися до кінця навіть трохи довший відеоряд, адже звикли до кліпового бачення світу», до вкрай сумних футурологічних прогнозів: «Машини вже давно стали інвалідними знаряддями для людства. Окуляри стали продовженням очей, автомобілі замінили наші ноги, телефони витончили слух, а соціальні мережі непомітно редукували нашу здатність ухвалювати суверенні рішення... Правда, рішення калькулятивні. Тепер штучний інтелект може зробити і наступний крок – «інвалідний» пристрій, який мав би підсилити наші розумові спроможності. Але цей пристрій, який тепер називається штучним інтелектом, має всі шанси автономізуватися і відмовитися від інваліда, якого має обслуговувати (тобто людини – нас з вами)...». Див. докладніше: Т. Возняк, *Остання людина?*, «Збруч», 14.03.2025. <https://zbruc.eu/node/120926>.

² І. Л. Рижко, С. П. Гвозд'їй, *Штучний інтелект в роботі сучасного викладача*, «Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»», 2025, № 5, с. 1246. http://nbuv.gov.ua/UJRN/prainnsc_2025_5_110.

³ М. А. Гладун, М. А. Сабліна, *Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва*, „Open Educational E-environment of modern university”, 2018, № 4, с. 33–43.

⁴ Є. О. Черновол, А. В. Чепелюк, Ф. Ф. Куртяк, *Щодо цифровізації освітнього процесу у закладах вищої освіти України: нові можливості та перспективи*, «Академічні візії», 2023, № 15. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/132>.

(звернімо увагу на пошук шляху ефективного й швидкого виконання навчального завдання). Дослідники вказують на певні умови, які би мали «протидіяти невідповідному використанню технологій ШІ» з боку здобувачів освіти¹. Безперечно, в умовах динамічних змін зазначені рекомендації та запобіжники як окремі засоби мають певну тимчасову дію, проте варто би попрацювати над упровадженням виконання завдань саме з мотивованим використанням інструментів ШІ², які би не просто створювали певні результати роботи (не підміняли людську думку, не формували її, не генерували відповідь як текст), а були засобом і підставою для навчальної комунікації.

Щодо впровадження ШІ на лінгвістичному полі – є переконливі, розлогі і вже витримані у часі (десятиліття – це багато як для динаміки мережевого суспільства) дослідження³, навчальні матеріали, сучасні силабуси навчальних дисциплін⁴. Відзначимо певні маркери навчальної комунікації (зосередження уваги на «розшифруванні текстів давно втрачених мов», «мовні моделі, малоресурсні мови та дегуманізація в текстах», «застосування штучного інтелекту у викладанні дисциплін гуманітарного циклу», «ШІ та літературне редагування текстів», «ШІ та поняття мовленнєвої творчості й авторського права» тощо)⁵, які дають підстави до несміливих роздумів і висновків про поступову адаптацію до нових мережевих реалій.

---

2. ¹ Іде мова про «чітке пояснення «правил гри» щодо академічної доброчесності та особливостей використання штучного інтелекту. Перш за все необхідно обговорювати умови, коли використання ШІ неприпустиме, пояснювати етичні аспекти використання сучасних технологій. Під час проведення контрольних заходів в режимі онлайн обов'язковою умовою має бути ввімкнена камера та обмеження часу на виконання завдань. Бажано не використовувати елементарні запитання з простою відповіддю» – поради, які є, на нашу скромну думку, радше вимушеними «запобіжниками», але не стратегічними маркерами якісного навчального процесу. Докладніше див.: І. Л. Рижко, С. П. Гвозд'їй, *Штучний інтелект в роботі сучасного викладача*, «Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»), 2025, № 5, с. 1246. http://nbuv.gov.ua/UJRN/prainnsc_2025_5_110.

² Учені вважають, що «сучасний викладач може перетворити штучний інтелект на активного помічника у взаємодії зі студентами. Адже можливо створювати завдання, які дозволяють використання ШІ. Слід зауважити, штучний інтелект вимагає активної участі студентів, а створення якісного контенту з використанням технологій ШІ потребує певного часу та зусиль, тож не варто знецінювати роботу здобувачів освіти. Однак важливо не забувати про етичні принципи використання ШІ – прозорість та підконтрольність, безпека, захищеність та конфіденційність, надійність, справедливість і рівність, відповідальність, академічна доброчесність». Див. про це: І. Л. Рижко, С. П. Гвозд'їй, *Штучний інтелект в роботі сучасного викладача*, «Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»), 2025, № 5, с. 1247. http://nbuv.gov.ua/UJRN/prainnsc_2025_5_110.

³ А. Левчук, *Штучний інтелект: лінгвістичні аспекти*, «Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство» 2015, № 4, с. 203–207. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnuf1m_2015_4_41.

⁴ Т. Єщенко, *Штучний інтелект і гуманітаристика*, ЛНУ імені Івана Франка, 2024, 20 с. https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/SHtuchnyy_intelekt_i_humanitarystyka_2024_vybirkova.pdf

⁵ Там само.

Дискусії¹ про національні мовні моделі² мають значення і для вивчення літературних явищ, адже, якщо інструмент ШІ буде мати доступ до української національної мовної моделі, його ефективність буде мати не просто справді вражаючі результати і прекрасну якість, але й здатність верифікувати певні норми та константи, що дає підстави творити дуже серйозний аргумент впливу на гуманітарний простір. У вмілих руках саме такі інструменти мали би стати прямим засобом охорони національного інформаційного простору від маніпулятивних конструкцій.

Пилюк Селігей у праці з лінгвофутурології³ красномовно звертає увагу⁴ на потребу долати постколоніальні стереотипи й популяризувати українську мову в дидактичному вимірі (та й інших!) як мову сучасну і мову цікавого цифрового сучасного та престижного майбутнього. Це важлива думка про вектор проєкції наукового дослідження, який дає змогу багато що зрозуміти і змінити на

¹ Див: <https://zbruc.eu/node/121707>.

² «Найкраще, що сьогодні ми можемо зробити, – це тестувати моделі на основі багатомовних бенчмарків або ж шукати подібні мови, наприклад польську чи російську, і намагатися екстраполювати результати на українську. Це явно не оптимальний підхід. Однак тут є й інша сторона – ризики, які виникають, коли ми переходимо до національних моделей. Ми швидко впираємось у необхідність сертифікації, визначення критеріїв якості та безпеки. І ось тут виникає питання, що саме і як ми сертифікуємо. Якщо ми будемо сертифікувати модель за стандартами підручника з української історії – це одне. Але що, коли критерії сертифікації почнуть залежати від політичних поглядів чинної влади?» Див. про це: *Національна мовна модель: чи потрібна вона Україні?*, «Збруч», 19.06.2025. <https://zbruc.eu/node/121707>.

³ П. О. Селігей, *Українська мова у 2222 році. Вступ до лінгвофутурології*: [монографія] / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Київ: Академперіодика, 2023, 450 с.

⁴ «Важко дотягнути, чим керуються ті, хто укладає, ілюструє і затверджує такі підручники. Віримо, шкідницьких замірів у них не було. Та погодьмося: ситуація абсурдна. Адже наші лінгводидакти — сучасні містяни. Живуть у багатоповерхівках з ліфтами. Їздять на метро, на власних автівках. Уміють орядувати банкоматами й терміналами. Скуповуються в супермаркетах. У домівках мають пральну машину, кондиціонер, кавоварку, мікрохвильовку, плазмовий телевізор. Працюють за комп'ютером. Користуються смартфонами. Новини читають в інтернеті. Ведуть сторінки в соцмережах. Тим часом плоди їхньої праці наштовхують на думку, що підручники пишуть не вони, а зовсім інші люди. Ті, що живуть у похилених хатах. Їздять на рипучих возах. Гроші тримають у калитці за поясом. Закупи роблять на...» С.429 і далі - «Важко дотягнути, чим керуються ті, хто укладає, ілюструє і затверджує такі підручники. Віримо, шкідницьких замірів у них не було. Та погодьмося: ситуація абсурдна. Адже наші лінгводидакти — сучасні містяни. Живуть у багатоповерхівках з ліфтами. Їздять на метро, на власних автівках. Уміють орядувати банкоматами й терміналами. Скуповуються в супермаркетах. У домівках мають пральну машину, кондиціонер, кавоварку, мікрохвильовку, плазмовий телевізор. Працюють за комп'ютером. Користуються смартфонами. Новини читають в інтернеті. Ведуть сторінки в соцмережах. Тим часом плоди їхньої праці наштовхують на думку, що підручники пишуть не вони, а зовсім інші люди. Ті, що живуть у похилених хатах. Їздять на рипучих возах. Гроші тримають у калитці за поясом. Закупи роблять на базарі. Білизну перуть у ночвах. Страви варять у печі. Про новини узнають на майдані коло церкви. А самі підручники скребуть при свічках на жовклому пергаменті гусиним пером, умочивши його в каламар. На щастя, сказане стосується не всіх підручників. Популяризація української мови як суто селянської, властива навчальній літературі радянської доби, інерційно тривала ще два постколоніальні десятиліття, а нині вже пішла на спад. Підручники останнього періоду значно більш наближені до сучасності. Проблеми цієї й можна було б і не згадувати, якби закладений школярам попередніх поколінь стереотип не виявився аж надто живучим. Викоринювати його – ще той клопіт». Див.: П. О. Селігей, *Українська мова у 2222 році. Вступ до лінгвофутурології...*, с. 430.

світоглядному рівні. Саме вживання тривимірного у часі і просторі методологічного інструменту дасть змогу досягнути нові цілісні наукові реалії. Флорій Бацевич представив¹ спробу лінгвонаративного реконструктивного аналізу рецензій на «неіснуючі тексти»². Сама постановка проблеми і коло явищ, які лягають в основу наукового пошуку, дають підстави для прояву інструментарію нового типу. Означене зводить воєдино літературознавчу й лінгвістичну проєкції та творить єдиний науковий комунікат знаного вченого.

Вивчення і розвиток явища, яке окреслюємо як «цифрова українська філологія», набуває щоразу більш точних виразних рис. Іде мова уже не лише про оцифрування пам'яток української культурної спадщини, літературних артефактів, мистецьких образів, але й про новий спосіб наукової комунікації, швидкість, якість і глибина якого вказує на новий етап розвитку наукових гуманітарних досліджень, новий тип когерентності філологічного та мережевого просторів у поєднанні з ШІ, який відкриває межу реального та віртуального, дає вченому нові інструменти пізнання та осмислення.

References

- Bandrivska N. M., Kholod I. V., Osipenko N. S., *Modernizatsiya filolohichnoyi osvity ta nauky v Ukraini v konteksti didzhytalizatsiyi*, «Akademichni Viziyi», вип. 17 (30, Березень 2023). <https://doi.org/10.5281/zenodo.7759245> // Бандрівська Н. М., Холлод І. В., Осіпенко Н. С., *Модернізація філологічної освіти та науки в Україні в контексті діджиталізації*, «Академічні Візії», вип. 17 (30, Березень 2023). <https://doi.org/10.5281/zenodo.7759245>.
- Batsevych F., Hryhoruk S., *Parateksty do neisnuuyuchykh tekstiv (na materialy zbirky opovidan Stanislava Lema «Absoliutna porozhnecha»)*, [у:] Мовні і концептуальні картини світу, 2025, вип. 1, с. 125–141. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2025_1_9 // Бацевич Ф., Григорук С., *Паратексти до неіснуючих текстів (на матеріалі збірки оповідань Станіслава Лема «Абсолютна порожнеча»)*, [у:] Мовні і концептуальні картини світу, 2025, вип. 1, с. 125–141. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2025_1_9.
- Hladun M. A., Sablina M. A., *Suchasni onlain instrumenty interaktyvnoho navchannia yak tekhnolohiya spivrobotnytstva*, „Open Educational E-environment of modern university”, 2018, № 4, с. 33–43 // Гладун М. А., Сабліна М. А., *Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва*, „Open Educational E-environment of modern university”, 2018, № 4, с. 33–43.
- Demianchuk M., Bodnaruk I., *Tsyfrovizatsiya osvity yak vektor pidhotovky fakhivtsiv XXI stolittia*. DOI: <https://doi.org/10.15804/ve.2022.04.09>

¹ Ф. Бацевич, С. Григорук, *Паратексти до неіснуючих текстів (на матеріалі збірки оповідань Станіслава Лема «Абсолютна порожнеча»)*, [у:] Мовні і концептуальні картини світу, 2025, вип. 1, с. 125–141. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2025_1_9.

² Іде мова про тексти все того ж С. Лема і про «лінгвальні принципи формування такого різновиду паратекстових утворень, якими є рецензії на художні та наукові тексти. Особливості досліджуваного різновиду мовленнєвих жанрів полягають у тому, що це рецензії на неіснуючі тексти». Див. докладніше: Ф. Бацевич, С. Григорук, *Паратексти до неіснуючих текстів (на матеріалі збірки оповідань Станіслава Лема «Абсолютна порожнеча»)*, [у:] Мовні і концептуальні картини світу, 2025, вип. 1, с. 126. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2025_1_9.

- www.czasopisma.marszalek.com.pl/10-15804/v // Демянчук М., Боднарук І., *Цифро-візація освіти як вектор підготовки фахівців XXI століття*. DOI: <https://doi.org/10.15804/ve.2022.04.09> www.czasopisma.marszalek.com.pl/10-15804/v.
- Denysiuk I., „*Ne spytavshy brodu*” *yak roman vykhovannia*, [u:] Denysiuk I., *Literaturoznavchi ta folklorystychni pratsi*: u 3 tomakh, 4 knyhakh, t. 2: Frankoznavchi doslidzhennia, Lviv 2005 // Денисюк І., «*Не спитавши броду*» *yak roman vikhovannia*, [у:] Денисюк І., *Літературознавчі та фольклористичні праці*: у 3 томах, 4 книгах, т. 2: Франкознавчі дослідження, Львів 2005.
- Yeshchenko T., *Shtuchnyi intelekt i humanitarystyka*, LNU imeni Ivana Franka, 2024, 20 s. https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/Shtuchnyi_intelekt_i_humanitarystyka_2024_vybirnova.pdf // Єщенко Т., *Штучний інтелект і гуманітаристика*, ЛНУ імені Івана Франка, 2024, 20 с. https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/Shtuchnyi_intelekt_i_humanitarystyka_2024_vybirnova.pdf
- Zhulynskiy M. H., *Pro zakhody NAN Ukrayiny z vidznachennia 200-richchia vid dnia narodzhennia T. H. Shevchenka*, „*Visnyk Natsionalnoyi akademiyi nauk Ukrayiny*” 2014, № 5, s. 27–30. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2014_5_7 // Жулинський М. Г., *Про заходи НАН України з відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка*, «*Вісник Національної академії наук України*» 2014, № 5, с. 27–30. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2014_5_7.
- Ivashkiv V. M., *Khudozhnia, literaturoznavcha i folklorystychna paradyhma rannoyi tvorchosty Panteleimona Kulisha*: [monohrafiia], Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka, 2009, 448 s. // Івашків В. М., *Художня, літературознавча і фольклористична парадигма ранньої творчості Пантелеймона Куліша*: [монографія], Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009, 448 с.
- Koleko M., *Normatyvno-pravovi osnovy otsyfruvannia knyzhkovykh pamiatok Ukrayiny*, «*Ukrayinskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiynykh nauk*», 2023, № 12, s. 39–54. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.12.2023.293570> // Колеко М., *Нормативно-правові основи оцифрування книжкових пам'яток України*, «*Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*», 2023, № 12, с. 39–54. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.12.2023.293570>.
- Krokhmalnyi R., *Ezoterychnist metamorfozy i liminalna zona u romantychnomu teksti*, [u:] „*Z yoho dukha pechattiu...*” (*Zbirnyk naukovykh prats na poshamu profesora Ivana Denysiuka*): u 2-kh t., t. II, Lviv, 2001, s. 51–58 // Крохмальний Р., *Езотеричність метаморфози і лімінальна зона у романтичному тексті*, [у:] «*З його духа печаттю...*» (Збірник наукових праць на пошану професора Івана Денисюка): у 2-х т., т. II, Львів, 2001, с. 51–58.
- Levchuk A., *Shtuchnyi intelekt: lnhvistychni aspekty*, „*Naukovyi visnyk Skhidnoyeuropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrayinky. Filolohichni nauky. Movoznavstvo*” 2015, № 4, s. 203–207. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufm_2015_4_41 // Левчук А., *Штучний інтелект: лінгвістичні аспекти*, «*Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*» 2015, № 4, с. 203–207. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufm_2015_4_41.
- Natsionalna movna model: chy potribna вона Ukrayini?, «*Zbruch*», 19.06.2025. <https://zbruc.eu/node/121707> // *Національна мовна модель: чи потрібна вона Україні?*, «*Збруч*», 19.06.2025. <https://zbruc.eu/node/121707>.
- Ovsiienko L. M., *Smart-tekhnohohiyi u protsesi pidhotovky suchasnoho filoloha*, „*Perspektyvy ta innovatsiyi nauky*”, 2023, 15 (33), s. 367–377. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49036/1/L_Ovsiienko_PIN_15_IS_FUFKM.pdf //

- Овсієнко Л. М., *Smart-технології у процесі підготовки сучасного філолога*, «Перспективи та інновації науки», 2023, 15 (33), с. 367–377. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49036/1/L_Ovsienko_PIN_15_IS_FUFKM.pdf.
- Ryzhko I. L., Hvozdiy S. P., *Shtuchnyi intelekt v roboti suchasnoho vykladacha*, „Perspektyvy ta innovatsiyi nauky (Seriya „Pedahohika”, Seriya „Psykhohohiya”, Seriya „Medytsyna”», 2025, № 5, s. 1240–1248. http://nbuv.gov.ua/UJRN/prainnsc_2025_5_110 // Рижко І. Л., Гвоздій С. П., *Штучний інтелект в роботі сучасного викладача*, «Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»», 2025, № 5, с. 1240–1248. http://nbuv.gov.ua/UJRN/prainnsc_2025_5_110.
- Selihei P. O., *Ukrayinska mova u 2222 rotsi. Vstup do linhofuturolohiyi*: [monohrafiya] / NAN Ukrayiny, In-t movoznavstva im. O. O. Potebni NAN Ukrayiny, Kyuyiv: Akademperiodyka, 2023, 450 s. // Селігей П. О., *Українська мова у 2222 році. Вступ до лінвофутурології*: [монографія] / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потєбні НАН України, Київ: Академперіодика, 2023, 450 с.
- Filosofiya Romana Ingardena i suchasnist*: kolektyvna monohrafiya / za red. Dmytra Shevchuka, Ostroh: Vyd-vo Natsionalnoho universytetu „Ostrozka akademiya”, 2021, 232 s. <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8501/1/8F.pdf> // *Філософія Романа Інгардена і сучасність*: колективна монографія / за ред. Дмитра Шевчука, Острого: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2021, 232 с. <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8501/1/8F.pdf>.
- Futurolohichniy konhres. Fantastychni svity Stanislava Lema*: kolektyvna monohrafiya / za red. Dmytra Shevchuka ta Oleksandry Visych, Ostroh: Vyd-vo Natsionalnoho universytetu „Ostrozka akademiya”, 2022, 260 s. https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8712/1/Fantastychni_svity_Stanislava_Lema_monografiia.pdf // *Футурологічний конгрес. Фантастичні світи Станіслава Лема*: колективна монографія / за ред. Дмитра Шевчука та Олександри Вісич, Острого: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2022, 260 с. https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8712/1/Fantastychni%20svity_Stanislava%20Lema_monografiia.pdf.
- Khaustova M. H., *Poniattia tsyvrovizatsiyi: natsionalni ta mizhnarodni pidkhody*, «Pravo ta innovatsii», 2022, № 2 (38), s. 7–18. <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/2cf09751-22a8-4b1e-b4ad-05ac036d49f3/content> // Хаустова М. Г., *Поняття цифровізації: національні та міжнародні підходи*, «Право та інновації», 2022, № 2 (38), с. 7–18. <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/2cf09751-22a8-4b1e-b4ad-05ac036d49f3/content>.
- Chernovol Ye. O., Chepeliuk A. V., Kurtyak F. F., *Shchodo tsyvrovizatsiyi osvithnioho protsesu u zakladakh vyshchoyi osvity Ukrayiny: novi mozhlyvosti ta perspektyvy*, „Akademichni viziyi”, 2023, № 15. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/132> // Черново́л Є. О., Чепелюк А. В., Куртяк Ф. Ф., *Щодо цифровізації освітнього процесу у закладах вищої освіти України: нові можливості та перспективи*, «Академічні візії», 2023, № 15. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/132>.
- Chubenko V. A., Bot L. P., Lykhodieieva H. V., *Evolutsiya metodiv navchannia v konteksti tsyvrovoyi transformatsiyi osvity*, „Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky”, 2024, № 9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13224247> // Чубенко В. А., Боть Л. П., Лиходеєва Г. В., *Еволюція методів навчання в контексті цифрової трансформації освіти*, «Педагогічна Академія: наукові записки», 2024, № 9. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13224247>.

- Shevchenko M. O., *Kryteriyi vidboru dokumentiv dlia otsyfruvannya istoryko-kulturnoyi spadshchyny Ukrainy*, „Visnyk Kharkivskoyi derzhavnoyi akademiyi kultury. Seriya: Sotsialni komunikatsiyi”, 2019, vup. 54, s. 73–81. http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2019_54_9 // Шевченко М. О., *Критерії відбору документів для оцифрування історико-культурної спадщини України*, «Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації», 2019, вип. 54, с. 73–81. http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2019_54_9.
- Yuzefovych K. A., *Riven sformovanosti profesiynoyi kompetentnosti maibutnikh filolohiv zasobamy smart tekhnolohiy*, [v:] Aktualni pytannia osvity i nauky. Zbirnyk naukovykh statei, 2016, s. 481–485 // Юзефович К. А., *Рівень сформованості професійної компетентності майбутніх філологів засобами smart технологій*, [в:] Актуальні питання освіти і науки. Збірник наукових статей, 2016, с. 481–485. <https://chatgpt.com/g/g-69HnvSsrn-ukrainian-voice>.

Роман Крохмальний – декан філологічного факультету, доцент катедри української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5993-9632>
Email: roman.krokhmalnyy@lnu.edu.ua